

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

SOME DEVELOPMENT ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC VIEWS ON ADMINISTRATIVE LEGAL REGULATION OF THE ECONOMY OF UKRAINE UNDER CRISIS CONDITIONS

Крикун В.Б.,

*кандидат наук з державного управління,
докторант*

Одеського державного університету внутрішніх справ

У статті досліджено розвиток сучасних наукових поглядів щодо адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах. Автором визначено теоретичні й практичні питання, що залишились поза увагою вчених і потребують теоретичного та практичного вирішення з метою вдосконалення діяльності органів публічної адміністрації в зазначеній сфері. З'ясовано, що існуючі навчальні та наукові дослідження з проблем адміністративно-правового регулювання економіки можна об'єднати в декілька груп: а) дослідження, присвячені аналізу загальнотеоретичних аспектів адміністративно-правового регулювання економікою як у звичайних, так і в кризових умовах; б) дослідження, присвячені аналізу публічного адміністрування у сфері забезпечення економічної безпеки; в) дослідження, присвячені аналізу антикризового державного регулювання економіки; г) дослідження, присвячені аналізу діяльності органів публічної адміністрації зарубіжних країн щодо антикризового державного регулювання.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, органи публічної адміністрації, сучасні погляди, теорія, практика, удосконалення.

В статье исследовано развитие современных научных взглядов по административно-правовому регулированию экономики Украины в кризисных условиях. Автором определены теоретические и практические вопросы, которые остались без внимания ученых и требуют теоретического и практического решения с целью совершенствования деятельности органов публичной администрации в указанной сфере. Установлено, что существующие учебные и научные исследования по проблемам административно-правового регулирования экономики можно объединить в несколько групп: а) исследования, посвященные анализу общетеоретических аспектов административно-правового регулирования экономики как в обычных, так и в кризисных условиях; б) исследования, посвященные анализу публичного администрирования в сфере обеспечения экономической безопасности; в) исследования, посвященные анализу антикризисного государственного регулирования экономики; г) исследования, посвященные анализу деятельности органов публичной администрации зарубежных стран по антикризисному государственному регулированию.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, органы публичной администрации, современные взгляды, теория, практика, усовершенствование.

The article analyzes the development of modern scientific views on the administrative and legal regulation of the Ukrainian economy in crisis conditions. The author identifies theoretical and practical issues that are left out of the attention of scientists and require a theoretical and practical solution in order to improve the activities of public administration bodies in this area. It is clarified that existing educational and research studies on the problems of administrative and legal regulation of the economy can be grouped into several groups: a) studies devoted to the analysis of the general theoretical aspects of administrative and legal regulation of the economy in both ordinary and crisis conditions; b) studies devoted to the analysis of public administration in the field of economic security; c) studies devoted to the analysis of anti-crisis state regulation of the economy; d) studies devoted to the analysis of the activity of public administration bodies of foreign countries regarding anti-crisis state regulation.

Key words: administrative-legal regulation, public administration bodies, modern looks, theory, practice, improvement.

Постановка проблеми. Конституція України визначає, що найважливішими функціями держави є захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки [1]. Саме тому на сучасному етапі, у період функціонування країни в умовах ринкових відносин, забезпечення захисту прав усіх суб'єктів економічних відносин та забезпечення соціальної спрямованості економіки варто вважати одними з найважливіших напрямів діяльності держави. Особливого значення це набуває в умовах необхідності забезпечення сталого економічного зростання, підвищення життєвого рівня населення, створення

дієвого механізму, який забезпечив би мінімізацію внутрішніх і зовнішніх загроз для економіки країни.

Варто зазначити, що проблеми адміністративно-правового регулювання економіки, ефективної діяльності органів публічної адміністрації в цій сфері є актуальними не лише для України, а й для будь-якої країни світу. На підтвердження наведеного зазначимо, що внаслідок світової економічної кризи 2008–2010 рр. у деяких країнах Європейського Союзу, зокрема Великобританії, Ірландії, Іспанії, постраждали сектори нерухомості та фінансів [2, с. 77–80]. Боргова криза, що охопила країни Європейського Союзу, негативно позначилась на їх національних

економіках і функціонуванні банківського сектора, а саме макроекономічних показниках Центрально-Східної Європи. Під загрозою першого в історії Єврозони дефолту опинилась Греція в 2009–2011 рр., кризові прояви дедалі більше набирали проявів у таких країнах, як Іспанія, Португалія, Італія, Кіпр. Економіка Італії напередодні пройшла так звану точку неповернення – прибутковість її 10-річних держоблігацій на ринку перевищила 7%, що робить практично неможливим обслуговування зовнішнього боргу без зовнішньої підтримки. Тепер Італія стрімко котиться за «грецьким сценарієм». Отже, економіка більшості європейських країн у період боргової кризи підлягає негативним явищам, таким як падіння ВВП, проблеми в банківській і бюджетній сферах, які суттєво виокремлюють рецесійні настрої в Центральній та Східній Європі в цей період [3].

Актуальність проблематики зумовлена тенденціями до зниження темпів економічного розвитку України, збільшення зовнішнього валютного боргу, що у свою чергу викликає «серйозну занепокоєність» із боку як держави, так і суспільства. Показово, що згідно з даними Державної служби статистики України індекс промислової продукції (економічний показник, що характеризує динаміку фізичного обсягу виробництва добувної, обробної промисловості та ЖКГ [4]) у промисловості загалом у 2008 р. становив 94,8% (порівняно з попереднім роком), у 2009 р. – 78,1%, у 2010 р. та в 2011 р. відбулася певна стабілізація, проте в 2012 р. аналізований показник знову виявився негативним – 98,2% [5]. Про наявність ознак кризи свідчать також дані Державної служби статистики України про обсяги виробництва основних видів промислової продукції за 2008–2011 рр., де з більшості товарних позицій так і не вдалося досягти передкризового рівня в натуральному вимірі. При цьому в деяких групах відбувається подальше скорочення обсягів виробництва [6].

Додатковим аргументом стосовно об'єктивного характеру функціонування кризових явищ в економіці є розмір ставок за банківськими кредитами, середньозважене значення яких із кінця 2008 р. не опускається нижче 20–25% річних (для домогосподарств) та 15–20% річних у загальному вимірі з економіки [7]. Ведучи мову про скорочення доходів населення, маємо зазначити певну суперечність. Згідно зі статистичними даними індекс реальної середньомісячної заробітної плати працівників (порівняно з відповідним періодом попереднього року) у 2009 р. становив 90,8%, у 2010 р. – 110%, у 2011 р. – 108,7%, а в 2012 р. – 114%. З одного боку, очевидним є зростання реальної заробітної плати (наростаючим підсумком із 2008 р. – на 23,7%) [8], а з іншого – не варто забувати про те, що в 2008 р. в нашій державі відбулася суттєва девальвація національної валюти, коли тільки офіційний курс долара США зріс із 5,05 грн до 7,99 грн за 1 дол. США (+58%), а євро – з 7,41 грн до 10,82 грн за 1 євро (+46%) [9]. Однак девальвація національної валюти в 2015–2016 рр. продовжилась, і офіційний курс гривні зріс до 27 грн. за 1 дол. США (+350%), євро – до 32 грн за 1 євро (+300%).

У результаті такого суттєвого знецінення гривні реальна купівельна спроможність доходів населення в Україні була суттєво знижена, адже основними імпортними товарами для нашої держави є паливно-енергетичні матеріали, транспортні засоби, електроніка [10], за які вітчизняні імпортери розплачуються іноземною валютою. Як наслідок, вітчизняні споживачі також повинні сплачувати курсову різницю за імпортовані товари.

З метою реагування та вжиття необхідних заходів для мінімізації й нормалізації ситуації в економіці України існує відповідна система органів публічної адміністрації. Проте варто зазначити, що нині в Україні чітко простежується відсутність належного наукового розроблення питань адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах. За таких умов актуальним стає питання визначення наукових досліджень, що були присвячені цій проблематиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державне регулювання економіки розглядалось у працях таких учених, як В.Б. Авер'янов, А.І. Берлач, І.П. Голосніченко, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, О.П. Рябенко та інші. Водночас урахування згаданими науковцями особливостей регулювання в умовах кризи вважаємо недостатнім і таким, що вимагає більш детального висвітлення. У свою чергу антикризове регулювання досліджується такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як В.А. Богомолов, А.В. Богомолова, Е.П. Жарковська, В.В. Касьянов, Н.Л. Маренков, Е.А. Татарніков та інші.

Аналіз теоретичних поглядів вказаних науковців дав змогу оцінити стан проблем, що досліджуються, визначити коло питань, які взагалі не були предметом наукового пошуку. Водночас відсутність досліджень із цієї проблематики негативно позначається на розвитку теоретичних і практичних аспектів, спрямованих на вдосконалення адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах.

Метою статті є дослідження та аналіз наукових поглядів учених щодо адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах та визначення теоретичних і практичних питань, що залишилися поза увагою науковців та потребують теоретичного й практичного осмислення та вирішення.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до аналізу предмета дослідження, зазначимо, що проведення теоретичного аналізу будь-якої проблеми має передувати огляду наукових праць, що були проведені раніше, адже лише такий підхід дасть змогу насамперед унеможливити збіг її предмета з проблематикою попередніх досліджень.

Варто зауважити, що в сучасних наукових працях звернено певну увагу на теоретичні й практичні аспекти адміністративно-правового регулювання економіки України. Однак проведені наукові дослідження торкаються лише окремих аспектів вказаної проблематики. Нині існує значна кількість теоретичних і практичних аспектів адміністративно-правового регулювання економіки України, які ще не досліджувалися. До них можна віднести питання

щодо адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах.

Зауважимо, що більшість наукових праць – дисертації та монографії, присвячені проблемам адміністративно-правового регулювання економіки, що виконані в межах наукової спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (наприклад, дисертаційна робота «Адміністративно-правові основи забезпечення економічної безпеки України органами внутрішніх справ» Р.В. Мамочки [23], монографія «Адміністративно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні» А.В. Омельченка [24]).

Різні аспекти державного регулювання економіки було досліджено в межах спеціальності 25.00.02 «Механізми державного управління» (дисертаційне дослідження «Державне регулювання соціально-економічного розвитку депресивних територій» О.О. Єрошкіної [25]), а також 25.00.04 «Міське самоврядування» (дисертаційна робота «Діяльність органів місцевого самоврядування на регіональному рівні в Україні: організаційно-правові особливості та шляхи» І.Б. Ковтун [26]). Водночас більшість досліджень стосуються аналізу державного регулювання економіки у звичайних умовах.

Переходячи до аналізу змісту наукових досліджень, варто зазначити, що в процесі розроблення методологічних аспектів цієї проблематики вагоме місце посідають дисертаційні та монографічні дослідження українських учених-адміністративістів А.І. Берлача, В.В. Галуцька, В.К. Колпакова, О.П. Рябченко. Розвідки зазначених авторів присвячені визначенню загальноправових аспектів адміністративно-правового регулювання економіки України. Так, професор А.І. Берлач визначає поняття «державне регулювання економікою», під яким розуміє державне втручання в економіку загалом, а у вузькому значенні його необхідно ототожнювати з адміністративно-правовою регламентацією діяльності бізнесу з метою її впорядкування та підвищення результативності. У свою чергу професор В.К. Колпаков зазначає, що регулювання економіки є найважливішою функцією держави за умов ринкового господарювання, а тим більше за умов переходу до нього. Саме держава встановлює правові основи для прийняття управлінських рішень, захищає інтереси національної економіки, формує її інфраструктуру, контролює процеси грошового обігу, встановлює та розвиває економічно вигідні для суспільства й держави правовідносини [11, с. 332].

Значну роботу в розбудові теоретичних і практичних засад діяльності органів внутрішніх справ у зазначених умовах зробила О.П. Рябченко, яка присвятила цій проблематиці значну кількість наукових праць, зокрема: «Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин [12], «Проблеми тінізації економіки в період формування ринкових відносин» [13], «Економічні методи державного управління в період реформування економіки» [14] тощо. Науковець визначає, що ринкове реформування зумовлює перегляд існуючих поглядів на дер-

жавне управління. Проблема державного управління економікою є комплексною. Комплексність означає, що має бути чітко визначений насамперед понятійний апарат, усебічно досліджений правовий статус державних органів, уповноважених на здійснення державного управління економікою (суб'єкт управління), їх повноваження, взаємозв'язки та місце кожного органу в системі державних органів, а також об'єкт управління – економіка України. Автор чітко визначає поняття «управління», «державне управління», «державне управління економікою». Крім того, окрему увагу вона приділяє питанням державного управління щодо подолання тінізації економіки.

Професор О.П. Рябченко обґрунтовує, що система державного управління економікою складається з певних елементів – суб'єкта та об'єкта управління, а також відносин між ними. Цю систему можна структурувати за двоаспектним підходом – організаційно-структурним і функціональним. В організаційно-структурному та функціональному відношеннях цілісну систему управління економікою складає діяльність людей, що має певні організаційні форми вираження: з одного боку, діяльність із функціонування галузей економіки, а з іншого – діяльність із функціонування адміністративно-територіальних одиниць.

Важливе значення для аналізу теоретичних і практичних аспектів адміністративно-правового регулювання економіки мають наукові погляди професора Ю.І. Крегула. У проведених дослідженнях, зокрема «Правові засади державного управління економікою України» [15], «Організаційно-правові засади управління економікою України» [16], «Організаційно-правовий механізм забезпечення енергетичної безпеки України» [17], учений зазначає, що регулювання економіки – найважливіша функція держави в умовах ринкового господарювання, а тим більше в умовах переходу до нього. Без державного регулювання помітно знижується ефективність виробництва, незатребуваною виявляється фундаментальна наука, через подорожчання скорочується інфраструктура соціальної сфери, а рух до цивілізованих форм життя здійснюється стихійно, з великими витратами та значними втратами. У межах регулювання економіки держава в інтересах суспільства визначає й забезпечує правові основи всіх економічних перетворень, захищає економічні інтереси виробників і споживачів, регулює грошовий обіг, формує та розвиває економічно й соціально вигідні сфери.

Не менш важливою групою наукових досліджень є праці, присвячені антикризовому регулюванню в економіці. Так, вітчизняний дослідник антикризового регулювання О.В. Павлов у дослідженні «Антикризові механізми державного регулювання соціально-економічного розвитку» вивчає різноманітні аспекти антикризового управління економікою. Автор робить важливий висновок про те, що соціально-економічні кризи, будучи за своєю природою циклічними, привертають дослідницьку увагу саме до сфери вироблення антикризових механізмів

їх державного регулювання – системи ефективних механізмів державного впливу на суспільні відносини, що можуть бути застосовані на всіх етапах розвитку кризових ситуацій, зорієнтованих на досягнення стратегічних цілей розвитку держави й суспільства [18].

Цікавою з наукової позиції є робота О.Б. Афанасьєвої «Антикризове регулювання діяльності банків в Україні в період світової фінансової кризи». На нашу думку, учений аналізує важливе теоретичне питання, а саме здійснює розмежування антикризового регулювання та управління. Автор зазначає, що в процесі функціонування кризових явищ в Україні важливим завданням є формування системи антикризового регулювання на макрорівні (загальнодержавному рівні), а також системи антикризового управління на рівні окремих підприємств [19, с. 324–325]. Водночас аналіз наукових досліджень свідчить про те, що це поняття належить до числа дискусійних та таких, що потребує проведення додаткових наукових пошуків.

Заслуговує на увагу позиція Д.В. Хавіна, який у навчальному посібнику «Антикризове управління» аналізує понятійний апарат і наводить власне визначення поняття «антикризове регулювання», під яким розуміє систему заходів організаційно-економічного й нормативно-правового впливу з боку держави, що спрямована на захист підприємств від кризових ситуацій, запобігання банкрутства або їх ліквідацію у випадках недоцільності їх подальшого функціонування [20, с. 2]. Водночас проблемам визначення понятійного апарату у сфері адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах присвячено наукові праці російських учених, зокрема А.П. Градова. Він наголошує на тому, що під антикризовим управлінням варто розуміти таку діяльність: аналіз стану макро- й мікросередовища функціонування організації; визначення економічного механізму виникнення кризових ситуацій та створення системи сканування зовнішнього й внутрішнього середовища з метою раннього виявлення сигналів про загрозу наближення кризи; стратегічний контроль за функціонуванням організації та вироблення стратегії запобігання її неплатоспроможності; оперативну оцінку й аналіз фінансового стану організації, виявлення можливості настання неплатоспроможності; розроблення кращої політики в умовах функціонуючої кризи та виходу фірми з нього; постійний облік ризиків діяльності цієї організації та вироблення системи заходів із їх зниження [21].

Важливе значення мають дослідження, присвячені питанням вивчення досвіду діяльності органів публічної адміністрації зарубіжних країн щодо антикризового державного регулювання. Так, зокрема, К.А. Фліссак у дослідженні «Німецька модель виходу країни із економічної і соціальної кризи» розглянув вплив фінансово-економічної кризи на

провідні країни світу, у тому числі членів Європейського Союзу. Крім того, автором виділено особливості прояву кризових явищ в Україні, акцентовано увагу на комплексності системи антикризових заходів, розроблених і прийнятих урядом Федеративної Республіки Німеччина, критеріях побудови концепції антикризових дій. Проаналізовано основні методологічні підходи, логіку та принципи формування німецької моделі виходу з економічної й соціальної кризи та зроблено висновки щодо можливостей використання в нашій країні апробованих у Німеччині заходів антикризового впливу [22].

Висновки. Таким чином, проведене дослідження розвитку сучасних наукових поглядів щодо адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах не претендує на повноту й вичерпаність, адже це питання є дуже змістовним і потребує проведення додаткового дослідження. Наведені роботи є найбільш близькими до визначеної проблематики.

Однак, незважаючи на таку велику кількість наукових досліджень у цій сфері, адміністративно-правове регулювання економіки України в кризових умовах не було предметом окремого дисертаційного чи монографічного дослідження. Крім того, стрімкий розвиток законодавства в цій сфері, прийняття нових нормативно-правових актів, зміни структури органів публічної адміністрації, поява нових суспільних відносин, що зумовлені кризовими явищами, викликають потребу в проведенні дослідження із зазначеної проблематики, аналізі сучасної практики діяльності органів публічної адміністрації щодо подолання кризових явищ. Водночас без відповідного наукового розгляду залишаються питання щодо напрямів адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах, змісту методів адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах, а також нормативно-правове забезпечення взаємодії суб'єктів адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах тощо.

Проведений аналіз свідчить про те, що існуючі навчальні та наукові дослідження з проблем адміністративно-правового регулювання економіки можна об'єднати в декілька груп:

- дослідження, присвячені аналізу загальнотеоретичних аспектів адміністративно-правового регулювання економікою як у звичайних, так і в кризових умовах;
- дослідження, присвячені аналізу публічного адміністрування у сфері забезпечення економічної безпеки;
- дослідження, присвячені аналізу антикризового державного регулювання економіки;
- дослідження, присвячені аналізу діяльності органів публічної адміністрації зарубіжних країн щодо антикризового державного регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Бояр А.О. Антикризова політика Європейського Союзу у період 2008–2010 рр.: висновки для України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2011. № 1. С. 77–80.
3. Николок В.П. Європейська боргова криза: виклик для економік Центрально-Східної Європи. Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал. 2013. № 3. С. 64–67. URL: http://ipress.ua/articles/default_na_pauzi_17395.html.
4. Кураков Л.П. Економіка и право: словарь-справочник. М.: Вуз и школа, 2004. 1072 с.
5. Індекси промислової продукції за 2007–2012 роки в Україні. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/ipv2006_u.html.
6. Виробництво основних видів промислової продукції за 2003–2011 роки. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/ipv2006_u.html.
7. Процентні ставки та обсяги за кредитами, наданими у звітному періоді резидентам (крім інших депозитних корпорацій), за секторами економіки 2006–2013 рр. URL: [http://www.bank.gov.ua/files/4-Financial_markets\(4.1\).xls](http://www.bank.gov.ua/files/4-Financial_markets(4.1).xls).
8. Доходи та витрати населення, заробітна плата (2005–2013 рр.). URL: http://www.bank.gov.ua/files/1-Macroeconomic_indicators.xls.
9. Офіційний курс гривні до іноземних валют, встановлений Національним банком України, на кінець періоду 2005–2013 рр. URL: http://www.bank.gov.ua/files/5-Exchange_rates.xls.
10. Товарна структура зовнішньої торгівлі України 2008–2012 рр. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1212_u.htm.
11. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
12. Рябченко О.П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин: монографія / за заг. ред. О.М. Бандурки. Х.: Ун-т внутр. справ, 1999. 304 с.
13. Рябченко О.П. Проблеми тінізації економіки в період формування ринкових відносин: курс лекцій. Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. 68 с.
14. Рябченко О.П. Економічні методи державного управління в період реформування економіки. Вісник Університету внутрішніх справ. Х., 1999. Вип. 9. С. 327–334.
15. Правові засади державного управління економікою України: навч. посібник / Ю.І. Крегула, Р.О. Банк, О.В. Сердюченко та ін.; за ред. Ю.І. Крегула. К.: КНТЕУ, 2013. 664 с.
16. Організаційно-правові засади управління економікою України: навч. посібник. К.: КНТЕУ, 2004. 398 с.
17. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: в 2 ч. / за ред. В.М. Гейця, А.А. Мазаракі. К.: КНТЕУ, 2008. Ч. 1. 389 с.
18. Павлов О.В. Антикризові механізми державного регулювання соціально-економічного розвитку. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». 2010. № 4. С. 352–359.
19. Афанасьєва О.Б. Антикризове регулювання діяльності банків в Україні в період світової фінансової кризи. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція: збірник наукових праць. Львів, 2010. Вип. 1(81). С. 316–325.
20. Хавин Д.В. Антикризисное управление: учеб. пособие. Нижний Новгород: Нижегородский гос. архит.- строит. ун-т, 2003. 92 с.
21. Стратегия и тактика антикризисного управления / под ред. А.П. Градова, Б.И. Кузина. СПб.: Специальная литература, 1999. 510 с.
22. Фліссак К.А. Німецька модель виходу країни із економічної і соціальної кризи. Економічний часопис XXI. 2010. № 11–12. С. 27–32. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45582/06-Flissak.pdf?sequence=1>.
23. Мамочка Р.В. Адміністративно-правові основи забезпечення економічної безпеки України органами внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2011. 38 с.
24. Омельченко А.В. Адміністративно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні: монографія. К.: КНЕУ, 2011. 180 с.
25. Єрошкіна О.О. Державне регулювання соціально-економічного розвитку депресивних територій: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02; Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2011. 20 с.
26. Ковтун І.Б. Діяльність органів місцевого самоврядування на регіональному рівні в Україні: організаційно-правові особливості та шляхи вдосконалення: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04; ДРІДУ НАДУ. Дніпропетровськ, 2008. 20 с.